

Fig. 1. Hejninge. Ydre, set fra Sydøst.

V. H. 1980

HEJNINGE KIRKE

SLAGELSE HERRED

Hejninge, der omtales i Roskildebispens Jordebog o. 1370 med 3 Agre (»tres agros in terris«) og da svarede 1 Mark¹, var 1542—1862 *Anneks* til S. Mikkels Kirke i Slagelse og er endnu knyttet til denne Kirkes residerende Kapellani. Ved det Antvorskovske Rytterdistrikts Opløsning 1774 købte senere Generalløjtnant J. V. H. Castenschiold en Del, hvoraf han oprettede Hovedgaarden Valbygaard, til hvilken Ejendom Hejninge Kirke siden da har hørt, indtil den er gaaet over til Selveje 27. September 1915.

Efter Sagnet² søgte den, som i sin Tid beboede Trælleborg, til Vemmeløv Kirke, der ligger lige over for Stedet i $\frac{1}{4}$ Mils Frastand, men paa en Kirketur blev Hestene ustyrlige, hvorved han kom i stor Fare, og han lovede da, hvis han slap vel fra Turen, at bygge en Kirke i selve Sognet.

Kirken ligger centralt i Sognet, paa en ganske flad Højning østlig i Byen. Den oprindelig ganske snævre Kirkegaard er udvidet mod Nord og Øst og hegnes til alle Sider af nye Mure.

Kirken bestaar af romansk Kor og Skib med fire gotiske Tilbygninger: Korforlængelse, Vesttaarn og to Vaabenhuse foran Skibets Døre, det nordre nu indrettet til Ligkapel.

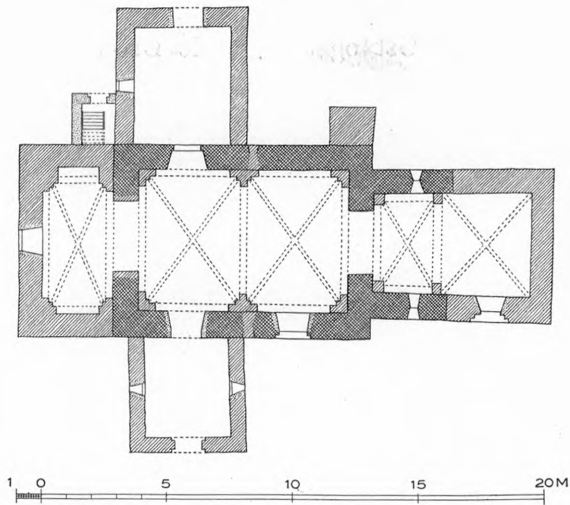

Fig. 2. Hejninge. Plan. 1 : 300. Maalt af K. V. Barfoed 1915 (Aage Roussell 1932).

Af den romanske Bygning er bevaret hele Skibet samt Korets Sidemure, opført af raa og kløvet *Kamp* i ret regelmæssige Skifter med større Hjørnekvadre. Den romanske Murhøjde er o. 4 m over nuværende Terræn. Om Koret oprindeligt har haft Apsis, vides ikke, men det er efter Grundplanen at dømme meget sandsynligt. Baade i Korets Nord- og Sydmur findes et oprindeligt, endnu benyttet Vindue med kun lidt smigede Sider, indvendig 145 cm, udvendig kun 111 cm høje, medens Bredden er omtrent ens, indvendig 57 cm, udvendig i Nordsiden 60 cm, i Sydsiden 50 cm. I Lysningen er de muligvis noget udvidede. Endvidere staar omtrent midt i hver af Skibets Langmure et med Munkesten tilmuret Vindue af noget mindre Dimensioner; det nordre er 78 cm højt og 42 cm bredt. Den gamle Norddør er inde i Kirken bevaret som en stor, med Planker afdækket Blænding, i hvis Bund den slanke, rundbuede Dør skimtes. Syddøren er derimod omdannet i ny Tid. Den ret vide, rundbuede Korbue, der har Kragbaand med skraa Underkant, er den oprindelige, omend den navnlig mod Øst er stærkt forhugget. Begge Skibets Gavle er i Behold.

Gotiske Udvidelser og Omdannelser. I den senere Middelalder, rimeligvis i Løbet af 1400'erne, er Kirken blevet overhvælvet med almindelige gotiske Krydshvælv, et Fag i det gamle Kor, to i Skibet. Under Skjoldbuens Spids, paa Triumfgavlen over Korbuen, ses en lille, vandret, svagt fremspringende, tovsnoet Stav af brændt Ler, vistnok indsat samtidig med Overhvælvningen, da den ikke ses fra Loftet. Formodentlig samtidig er ogsaa Sidemurene blevet forhøjede med et Par Skifter Tegl, og de gamle Kampestensgavle gjort noget stejlere. Skibets Østgavl har en enkelt, nyere Toptinde. En svær Støttestøtte ved Skibets Nordøsthjørne, opført af *Kamp* og Munkesten, synes ogsaa mid-

delalderlig. Efter Overhælvningen af den oprindelige Kirke er Koret blevet *forlænget* med et Fag mod Øst og den gamle Østgavl nedrevet. Materialet er foroven overvejende Munkesten, forneden derimod Kamp fra det gamle Østparti, og de gamle Hjørnekvadre er Hyttede til de nye Hjørner. Gavlen er glat, med spinkle Kamtakker. I Syd et stort, fladrundbuet Vindue, der udad har dobbelte False (indadtil omdannet); det er gammelt, men vistnok ikke oprindeligt. Det Indre dækkes af et samtidigt Krydshælv af almindelig gotisk Karakter, uden Overribber.

I Middelalderens sidste Aarhundrede har Kirken desuden faaet forskellige Tilbygninger, overvejende af Munkesten. Om deres indbyrdes Alder er det vanskeligt at udtale noget sikkert. *Det søndre Vaabenhús* har fladbuet, falset, Dør i spidsbuet Spejl, udkragende Trappegesimser og smaa, nyere Vinduer i Sidemurene. Gavlen har et Savskifte og derover syv spinkle Kamtakker og ligesaa mange Højblændinger, de yderste enkelte og fladbuede, de øvrige dobbelte, med tagformet eller fladbuet Afslutning; det midterste Par er Helsten, de andre Halvsten brede. Blændingerne er kun adskilte af Halvstens Stave. Rummet dækkes af nyere Bjælkeloft.

Det foran den gamle Kvindedør liggende *nordre Vaabenhús* bruges nu til Ligkapel. Den spidsbuede Indgangsdør er udvidet i ny Tid (tidligere rundbuet Dør i spidsbuet Spejl). Herover glat Gavl med Toptinde. Mod Vest et lille, nyere, firkantet Vindue. Det Indre har pudsede Vægge og Bjælkeloft.

Taarnet, der er lavt, bredt og kort, har en Del Kamp forneden i Murene. Underrummet, der har nyt Vindue i Vest, er forbundet med Skibet ved en Spidsbue med Kragbaand, der har Hulkant paa Undersiden. Det er dækket af en Krydshælvning med Skjoldbuer til alle Sider og med falsede Hjørnepiller, der har omløbende Kragbaand, ligeledes med Hulkant paa Undersiden. Under den nordre Skjoldbue en lavere, fladbuet Spareblænding med lignende Kragbaand. I Nord kun o. 2 m over Jorden en oprindelig, fritsiddende, fladbuet Dør, der fører ind til det helt mørke Mellemstokværk. I Klokkeloftet findes mod Vest et bredt, fladbuet Glamhul med Fals, mod Nord og Syd et tvedelt, spidsbuet, med Toprude, indfattet i en fladbuet (fladrundbuet) Blænding. Østsiden er ikke fri af Skibets Tag og har derfor intet Glamhul. Gavlene har Kamtakker og fladbuede Højblændinger. Paa Taarnets Nordside er i ny Tid opført et lille *Trappehus*.

Hele Koret og Skibet samt Taarnet har sentmiddelalderligt *Tagværk* af Eg. Vaabenhúsens og Nordkappellets Tagværk er delvis ogsaa af gammel Eg.

Kirken er nu teglhængt (Kamtakkerne Munketegl, Skibets Østgavl og Ligkapellet har Kamme uden Afdækning) og hvidtet med Undtagelse af Vaabenhúsens og Taarnets Sydside, der staar med blank Mur. Skibets Nordside dækkes af tæt Vedbend.

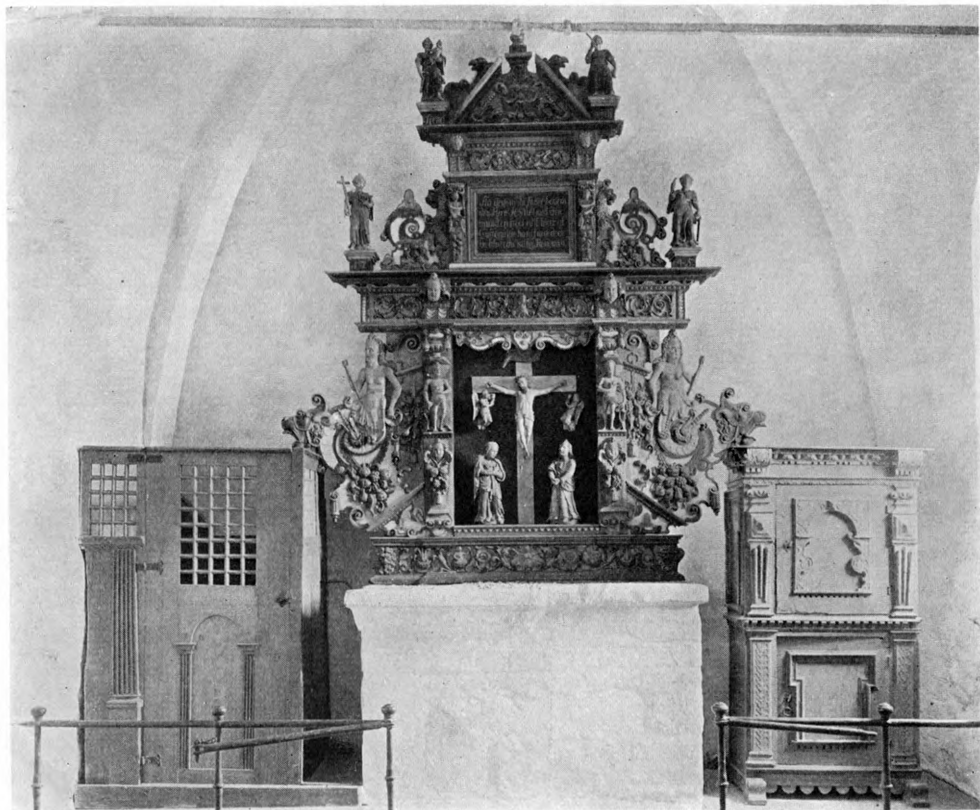

Fig. 3. Hejninge. Alter, Præstestol og Skab.

M. M. 1903

INVENTAR

Alterbord (Fig. 3) opad Østvæggen, muret i vekslende Skifter af Tegl og Kamp; det øverste Skifte af Kamp delvis karnisformet tilhugget; Oversiden tildels tilmuret med Tegl og pudset. *Altergraven* ødelagt og tilmuret med Stumper af Tegl.

Altertavle (Fig. 3), i Sen-Renaissance fra o. 1625. Storstykket, flankeret af »Hermer« med indføjede Smaafigurer af Adam og Eva, har en Korsfæstelses-gruppe; under Korsets Arme to svævende Engle med Kalke. Storvingerne har Frugtklaser, Dyrehoveder og Kvindefigurer endende i Volutter; paa de vandrette Led Akantusfriser med Genier. Paa Storgesimsen og Topgesimsen staaende Figurer af Tro, Haab, Kærlighed og Klogskab. Den brogede Staffering og et Skriftsted (Rom. 10, 9) i Topfeltet er fra 1745. Paa Dydefigurerens Fodstykker er malet: »Renoverit 1745«.

Altersølv. Kalk (Fig. 4), 18,7 cm høj, fra o. 1500—1550. Ottesidet Fod (sammensat Firpas og Kvadrat) med en lille, støbt Krucifiksfigur paa Oversiden; sekskantet Skaft; Knop med gotiske Stavværks-Blade og seks Rude-

M. M. 1903

Fig. 4. Hejninge. Alterkalk (S. 633 f.).

paa tre Kugler. Paa den ene graveret: »Oluf Lavridzøn Past: L. Anno 1673«; paa den anden: »Dorotheæ Hansdaatter Melker Anno 1673«.

To smaa *Bordstager*, 22 cm høje, med profileret Skaft og firkantet Fod paa tre Kugler. Paa begge graveret: »PNS E H R D 1732«.

I Inventariet 1768 omtales »et †*Ildkar*«.

»Et rødt Plydses †*Alterklæde*, indkantet med Sølvgalloner og derpaa broderet det kongelige Vaaben og Krone, samt Aarstal 1742«. En rød Fløjls †*Messehagel*, indkantet med Sølvgalloner; bekostet 1742 (Inventarium 1768).

Font, romansk, af Granit. Kummen, Tvm. 73 cm, er cylindrisk med skraa Underside; intet Afløbshul; opstillet paa en muret Fod.

Fad, af Nürnbergerarbejde o. 1550, med Dobbeltørn, omgivet af stærkt udslidt Minuskel-Ring³. Paa Randen stemplet Fabrikationsmærket: RS og indgraveret »HHS ROS 1624«.

Prædikestol fra 1691, men stærkt omdannet 1745, da der indsattes flade Profilfyldinger i Storfelterne. Paa den gennemløbende Fodliste er indskaaret Versaler: »An H Oluf no 1 Lavritsøn 6 9 Elisabeth 1 Jacobsdatter«. I Stolen er Dreje-Sæde. Under Egemaling Spor af broget Staffering. Paa Himmelen er malet et Skriftsted (Lucas 11) og Aarstallet 1745, paa Topstykkerne kronede Spejlmonogrammer (C 6 og S M).

toppe, hvori graverede, ret fremtrædende, Relief-Minuskler: »Ihesvs«; mellem Toppene er fastloddet smaa, firbladede Blomster. Lille, spids Kumme. Foden er muligvis ikke helt samtidig med Kumme, Skaft og Knop, som hører sammen. *Disk*, med Cirkelkors. *Oblatæske*, med graveret, kronet C 7 paa Laaget og under Bunden: »Heininge Kirke 1767 J. J. Weil Past: L[oci]«; to slidte Mestermærker, vistnok I. I. Schrader 1760 (Olrik 265). *Tinflaske*, 17 cm høj, med Skrueprop, to Hanke og Bærerem af Læder; paa Siden er graveret Kursiv: »Heininge Kirke Flaske da Sogne Præst her Hans Kiep og degen Christopher Madsen 1740«.

Alterstager fra 1673, 44 cm høje, med barokt profilerede Skafter, hvilende

paa tre Kugler. Paa den ene graveret: »Oluf Lavridzøn Past: L. Anno 1673«;

paa den anden: »Dorotheæ Hansdaatter Melker Anno 1673«.

To smaa *Bordstager*, 22 cm høje, med profileret Skaft og firkantet Fod paa tre Kugler. Paa begge graveret: »PNS E H R D 1732«.

I Inventariet 1768 omtales »et †*Ildkar*«.

»Et rødt Plydses †*Alterklæde*, indkantet med Sølvgalloner og derpaa broderet det kongelige Vaaben og Krone, samt Aarstal 1742«. En rød Fløjls †*Messehagel*, indkantet med Sølvgalloner; bekostet 1742 (Inventarium 1768).

Font, romansk, af Granit. Kummen, Tvm. 73 cm, er cylindrisk med skraa Underside; intet Afløbshul; opstillet paa en muret Fod.

Fad, af Nürnbergerarbejde o. 1550, med Dobbeltørn, omgivet af stærkt udslidt Minuskel-Ring³. Paa Randen stemplet Fabrikationsmærket: RS og indgraveret »HHS ROS 1624«.

Prædikestol fra 1691, men stærkt omdannet 1745, da der indsattes flade Profilfyldinger i Storfelterne. Paa den gennemløbende Fodliste er indskaaret Versaler: »An H Oluf no 1 Lavritsøn 6 9 Elisabeth 1 Jacobsdatter«. I Stolen er Dreje-Sæde. Under Egemaling Spor af broget Staffering. Paa Himmelen er malet et Skriftsted (Lucas 11) og Aarstallet 1745, paa Topstykkerne kronede Spejlmonogrammer (C 6 og S M).

Krucifiks, lille, sengotisk, fra o. 1450—1500. Figuren, 37 cm høj, har lukkede Øjne, stærkt fremtrædende Ribben, stramt siddende Lændeklæde. Korstræet har rund Glorieskive og ender i runde Medailloner med fire Kantblade. Paa Sydveggen, i Prædikestolen.

Stoleværket er nyt. *Degnestol*, paa to og et halvt Fag, med rundbuet Renaissance-Rammeværk i Fyldingerne og riflede Pilastre. Af indskaarne Navne og Aarstal er det ældste fra 1639.

Præstestol (Fig. 3) med Gitterværk i Døren og paa Siderne, men iøvrigt som Degnestolen. Ved Alterets Nordside.

Skab (Fig. 3), 138 cm højt, fra o. 1625. Overskabets Dør har portalformet Rammeværk og paa Siderne udladende Fyldinger; Underskabets Dør en lignende Fylding.

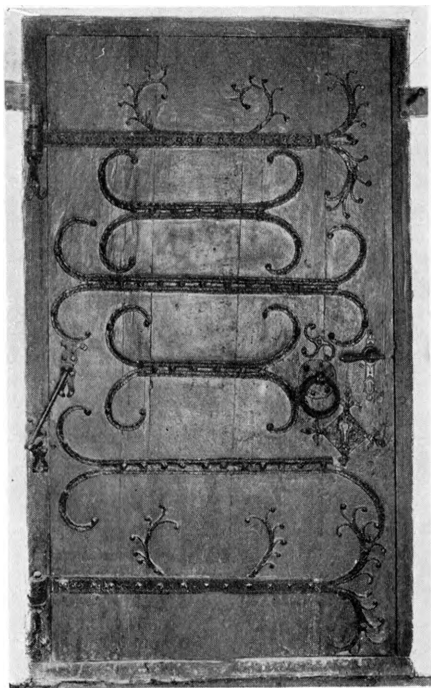
Dørfløj (Fig. 5), sentmiddelalderlig, dannet af fire lodrette Egeplanker, samlede ved seks Jernskinner med indhuggede Streg-Ornamenter og endende i Dobbeltvolutter. Nøgleskilt med Liljespidser; vreden Dørring paa enkel Plade. I Skibets Syddør.

En †*Pengetavle*, bekostet 1746, omtales i Inventariet 1768.

Klokker. 1) 1646. Versaler: »Durch Feuer bin ich geflossen M Claus von Dam hat mich gegossen Anno 1646«. Paa Klokkelegemet er indhugget: »Kierkev IORS LIS«. Tvm. 93 cm.

2) 1708. Versaler mellem Frugtfrise og Akantusbladfrise: »Heidnigs(!) Kirke Klokke støft af Peter Lytzen«; paa Klokkelegemet »Anno 1708«, omkring et kronet Spejlmonogram: F 4.

Klokkestol af Eg til to Klokker, fra 1740.

M. M. 1903

Fig. 5. Hejninge. Dørfløj i Skibets Syddør.

GRAVMINDER

1) 1694. Maria Christina Tambsen, Datter af Oberst Baltzer Friderich Raben, gift med Regimentskvartermester Detlef Christian Tambsen, født 9. Okt. 1669, død 22. April 1694, begravet her med en lille Søn. Tysk Indskrift. Diagonalt ophængt Trætavle, 78 × 79 cm, med Tværskrift, Guld paa Sort; midt-paa et Vaaben: to brune Bjælker i sort Felt; Fugl mellem Vesselhornene. Tidligere i Korbuen, nu i Taarnrummet.

2) 1727. Friderich Asmussen, Kaptajnløjtnant, død 18. Febr. 1727, »og ligger her begravet«. Rød Kalksten, 45 × 50 cm; tidligere foran Knæfaldet, nu opstillet i Vaabehuset.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72, 1700—21 (div. Aar), 1721—68 (RA), 1728—76 (LA), sml. Fortid og Nutid VIII, 94 f., Inventarium 1768 (LA). — Præsteindberetninger 1755, 1773, 1808 (NM). — Museumsindberetning af C. M. Smidt og M. Mackeprang 1903. Revideret af P. N. og V. H. 1936.

¹ S. R. D. VII, 121. ² Optegnet i Præsteindberetningen 1808. ³ Kjellin: Ornerede massingsfat. 1921. S. 218.

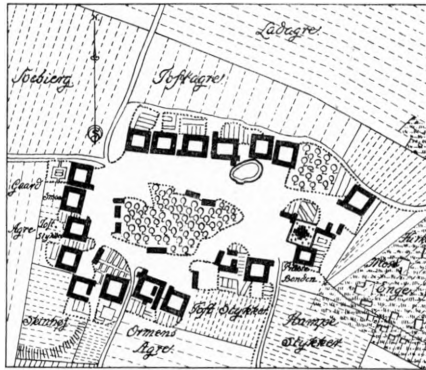

Fig. 6. Hejninge 1768.